

Qui no coneix Ferran Soldevila?

L'historiador i escriptor Ferran Soldevila (Barcelona 1894-1971) va ser una de les figures intel·lectuals més destacades del seu temps. Aquest any es commemora el cinquantè aniversari de la seva mort —el 19 de maig de 1971— i és una oportunitat única per recordar la seva importància com a gran referent de la historiografia del segle XX i per fer conèixer la seva vàlua com a escriptor en altres gèneres (poeta, dramaturg, periodista, assagista, dietarista...), enfosquida per la seva fama d'historiador. Així mateix, també fou un pensador polític de relleu que pot arribar a sorprendre per la vigència de les seves reflexions. La màxima que, segons ell mateix, va regir el conjunt de la seva múltiple producció fou la de “Fer de Catalunya un poble normal”; és a dir, lliure.

Per Enric Pujol

L'historiador
Els anys trenta van ser els de la seva consagració com l'historiador de referència, ja que publicà, en tres volums, la seva principal obra mestra: la *Història de Catalunya* (1934-1935). Una síntesi que podríem considerar com la concreció i símbol de la represa nacionalitzadora contemporània (iniciada amb la Mancomunitat de Catalunya i que culminà amb la Generalitat republicana). Una segona edició, corregida i notablement augmentada, es publicà el 1962-1963, en ple franquisme, cosa que serví per evidenciar la vigència d'aquella síntesi i per demostrar la vitalitat de la historiografia catalana, ja que va recollir les principals aportacions fetes durant els gairebé trenta anys transcorreguts d'ençà de la seva primera aparició.

Lluny de visions xovinistes o patriotes, Soldevila hi defensà una actitud crítica, conscient de la sentència de Goethe que “cap nació no pot guanyar-se un bon judici en el món fins que no sap judicar-se ella mateixa”; una frase que incorporà en el pròleg de l'obra. Joan Fuster afirmà que aquesta història era “la millor visió de conjunt del passat català que s'hagi escrit”. I Pierre Vilar assenyalà que marcava unes línies bàsiques que li semblaven “decisives per a copsar l'hora dels grans tombants” i que “tota recerca ulterior haurà de partir d'aquestes suggestions per a confirmar-ne la validesa i aprofundir-ne les lliçons”.

La producció històrica posterior no feu sinó consolidar-lo com un veritable clàssic de la disciplina. Així ho acrediten obres com la *Història d'Espanya* (1952-1959), una visió de caràcter plurinacional que fou redactada en català, però que per les circumstàncies del moment només es va poder publicar, en vuit volums, en versió espanyola. I també els estudis sobre els regnats de Jaume I i de Pere el Gran, l'anotació històrica de les quatre grans cròniques medievals catalanes i un bon feix de llibres monogràfics i articles especialitzats. A tot això, caldria afegir-hi algunes iniciatives col·lectives, molt rellevants, que dirigí, com *Un segle de vida catalana* (dos gruixuts volums dedicats al segle XIX apareguts el 1960-1961), la *Història dels catalans* (quatre volums apareguts en el període 1961-1970, per als quals comptà amb la inestimable col·laboració de Joan Sales) o la col·lecció “Episodis de la Història” de l'editorial Rafael Dalmau (que inicialment fou concebuda com l'alternativa a una revista d'història en català que aleshores era prohibida) i que encara avui es publica amb notable èxit.

La seva mort va comportar un cert ostracisme de la seva figura i obra, que va reprendre una gran embranzida a partir del centenari del seu naixement, el 1994.

L'escriptor

El seu gran èxit com a historiador eclipsà la seva faceta d'escriptor d'altres gèneres en què també excel·lí. El crític Domènec Guansé afirmà que

“és natural que sigui així, però no és just”. Val a dir que la seva vàlua com a escriptor *tout court* (inclosa, naturalment, la prosa historiogràfica) li fou reconeguda per autors i crítics molt destacats com Josep Pla, Joan Fuster, Miquel Arimany, Joan Triadú, Albert Manent o Miquel Tarradell.

Josep Pla, que sovint ha estat posat com a exemple de model de prosa, va lloar Soldevila en aquest aspecte. Un i altre, però, no van ser sinó exemples emblemàtics d'un model de llengua i de prosa adoptat per tota una generació d'escriptors, que es proposaven obtenir un model de llengua viva, adaptada al moment històric, que acomplís l'aspiració fabriana de ser indefinidament apta i que, naturalment, esdevingués la llengua de referència del país per a tots els usos. És el cas del seu germà Carles Soldevila, d'Artur Bladé Desumvila, d'Antoni Rovira i Virgili (un altre cas d'escriptor historiador), de Josep M. de Sagarra, de Gaziel, de Rafael Tasis...

Però, certament, més enllà del reconeixement genèric com a bon escriptor, la dimensió de poeta, dramaturg, dietarista, periodista i assagista no ha arribat al gran públic actual. Pot resultar sorprenent ara que el jove Ferran Soldevila fos conegut públicament primer com a poeta i no pas com a historiador. I que la poesia es convertís en una constant al llarg de la seva vida. La seva producció poètica, per bé que no tingué un gran ressò públic, comptà amb el suport decidit de figures com Josep Carner, Carles Riba o Jaume Bofill i Ferro. Així mateix, ell va exercir un mestratge decisiu en una poeta de la categoria de Rosa Leveroni, amb la qual mantingué una llarga relació sentimental extramatrimonial. El 2004, se'n publicà una *Antologia poètica*, però a hores d'ara la seva poesia no ha estat estudiada a fons ni s'ha fixat el que seria l'obra completa en aquest àmbit.

Estretament vinculada a l'activitat poètica fou l'escriptura teatral, que inicià també de ben jove, amb obres en vers i de temàtica històrica, com *Matilde d'Anglaterra* (1923). Aquesta faceta sí que aquests darrers anys ha estat més treballada, ja que el 2019 es van reeditar en format electrònic tres obres cabdals, en el “Repertori Teatral” en línia que manté l'Institut del Teatre. Una és *Guifre* (1927), ben representativa de la seva producció juvenil, que no s'arribà a representar, però sí que es publicà. Una altra, *L'hostal de l'amor* (1951), que fou el gran èxit de la seva carrera com a dramaturg i que fou decisiva per a la represa del teatre

català durant el primer franquisme. I una tercera, *Don Joan* (1960), la més ambiciosa segons el criteri del mateix autor, que sí que s'estrenà, però que publicada en edició de bibliòfil, era de molt difícil accés. Ara se'n prepara, d'aquestes tres peces, una edició en paper. També fa relativament poc que se n'han recuperat dues d'inèdites: *El milicià romàntic* (escrita el 1938, però publicada el 2014) i *Car-mesina i el rei* (2017), que permeten tenir una visió més àmplia dels seus interessos i realitzacions en l'àmbit teatral. Val a dir que, a part de la seva aportació com autor, tingué una actuació destacada com a director de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona (1955-1963), entitat que contribuï a la modernització de l'escena teatral del moment i que fou un primer intent de crear un teatre nacional.

Però la seva major aportació literària van ser, sens dubte, els seus dietaris personals, publicats en diferents volums (*Hores angleses*, *Al llarg de la meua vida*, *Dietaris de l'exili i del retorn*, *Els dietaris retrobats*) que sumen més de dues mil pàgines →

→ i que comprenen un llarg període de temps, del 1922 al 1966. Naturalment hi ha molts buits i són especialment intensos i detallats els que corresponen al període de la Guerra Civil i, sobretot, de l'exili. Recentment (el desembre de l'any passat) han aparegut, publicats per l'Institut d'Estudis Catalans, els *Dietaris de joventut i de velleixa (1922-1966)*, que apleguen quaderns fins ara inèdits, d'un gran interès documental i literari. Presos en conjunt, els dietaris constitueixen una autèntica obra cabdal del gènere i el converteixen en un dels principals dietaristes del seu segle. El crític Lluís Bonada escriví: "Gràcies als dietaris

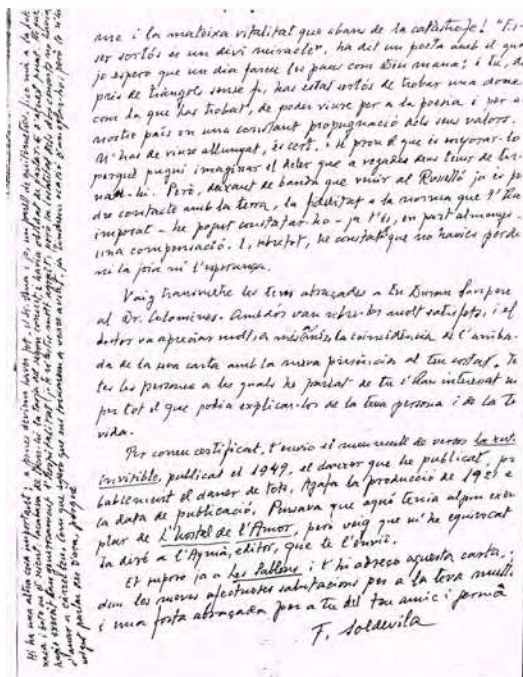
es pot saber que darrera d'un historiador, com ha estat el cas de Ferran Soldevila, hi pot haver un gran humanista. I gràcies al dietari, també hem descobert que darrera d'alguns escriptors només hi ha fum".

El periodista i el pensador polític

Una faceta avui no prou atesa, però de gran ressò en l'etapa d'abans de la Guerra Civil, fou la de periodista. Ell mateix conreà aleshores el que ara en diem "història del present" i s'atreví a fer, l'abril de 1931, un monogràfic de la *Revista de Catalunya*, que aleshores dirigia, titulat *Història de la proclamació de la República a Catalunya*, que fou la base d'un llibre, amb el mateix títol, publicat el 1977 en edició de Pere Gabriel. La direcció d'aquesta revista l'exercí durant l'etapa 1930-1931 i segurament era fruit de la intensa col·laboració que hi feu en el període anterior 1923-1929, en què ell i el fundador, Antoni Rovira i Vigili, duïen el pes de la publicació.

Col·laborà també en moltes altres capçaleres, tant del primer terç del segle XX com de després (de l'exili, clandestines o autoritzades), però fou sens dubte al diari *La Publicitat* on major nombre d'articles publicà. El volum total d'escrius de caràcter periodístic és impressionant. Malauradament no s'ha pogut fer una recuperació ni sistemàtica ni majoritària d'aquesta part tan rica de la seva producció. I només se n'ha reeditat una petita part, per bé que de gran interès. Així, el 2009 aparegué *Entre la dictadura i la revolució*, que reuní els seus articles de crònica política apareguts, sota pseudònim, en dos mitjans estrangers durant l'etapa 1925-1947: al *Journal de Genève* i al *Bulletin of Spanish Studies*.

No ha de sobtar la proliferació de textos soldevilians d'explícit contingut polític. En realitat, ell fou un pensador polític notable, amb un projecte d'actuació personal i col·lectiva de caràcter sobiranista que sintetitzà en la ja esmentada frase "Fer de Catalunya un poble normal". Una normalitat que s'havia d'estendre a totes les facetes de la vida col·lectiva. Ser "un poble normal" volia dir tenir capacitat decisòria i ser l'única font de sobirania. Però Soldevila no es limità pas a fer una mera elaboració teòrica, sinó que també s'implicà personalment en el projecte polític que defensava, cosa que el va empènyer a l'exili, a la República francesa, el 1939-1943. Fou, doncs, un intel·lectual compromès. El 1922, s'afilià a Acció Catalana (un

Dalt, imatge de la façana de l'Arxiu Nacional de Catalunya, ubicat a Sant Cugat del Vallès, on resta dipositat el fons personal de Ferran Soldevila. A la dreta, document extret de l'arxiu personal de Soldevila.

Diverses de les obres que va publicar l'historiador al llarg de la seua vida. Van ser moltes les editorials que van publicar llibres seus: Tres i Quatre, RBA, l'Institut d'Estudis Catalans o Base, entre moltes altres.

partit de centre esquerra republicà que sorgí, en bona part, d'una escissió de la Lliga Regionalista), però en va sortir el 1932, en desacord perquè el partit no havia volgut formar una coalició amb Esquerra Republicana de Catalunya l'any anterior. A partir d'aleshores, no s'afilià a cap partit, però sempre mantingué el seu compromís, de per vida, de propugnar una política de "concordia interna" entre les forces polítiques catalanes en aquells temes fonamentals com la reivindicació d'un autogovern de màxims o la defensa del conjunt territorial (els Països Catalans) i de la llengua i cultura pròpies.

Una exposició sistematitzada de les seves idees es va poder fer en *Per un poble normal. Antologia política* (2015). Ara bé, trobem molta reflexió política en les seves obres històriques i en els dietaris, sobretot quan tracta les constants que

ens defineixen com a col·lectivitat. Vegeu aquesta afirmació extreta dels *Dietaris de joventut i de vellesa*: "El gran defecte dels catalans ha estat sempre de no saber conèixer llurs enemics". La va escriure el setembre de 1923, arran del cop d'estat del general Primo de Rivera, pel suport que va donar la Lliga Regionalista al règim militar (que, val a dir, comptà també amb l'adhesió del PSOE i la UGT). O aquesta altra, escrita en *Història de Catalunya*: "Catalunya debatent-se en el dilema: o separar-se d'Espanya o dirigir Espanya". Un dilema que actualment ja no passa per una voluntat directora, però que retrata molt bé la dualitat "intervenció/independència" que es repeteix periòdicament en el decurs de la nostra història i que ara mateix sembla decantar-se, majoritàriament, per la segona opció. ●